

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA MASHG'ULOTLAR JARAYONIDA MUSIQA FAOLIYATINI INTEGRATSIYALASHTIRISH.

<https://doi.org/10.2961/zenodo.15672496>

Gulomova Dilyora Iskandarovna.

Farg'ona viloyati pedagogik mahorat markazi o'qituvchisi

Anotatsiya

ushbu maqola maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyatlar jarayonida musiqa faoliyatini integratsiyalashtirish haqida yoritib berilgan bo'lib musiqiy o'yinlar haqida ma'lumotlar berib o'tilgan.

Abstract

This article discusses the integratsion of music activities in preschool educational organization and provides information about musical games.

Аннотация

В данной статье рассматривается интеграция музыкальных занятий в образовательные программы дошкольных учреждений и представлена информация о музыкальных играх.

Kalit so'zlar

Musiqa, integratsiya, emotsional, drammalashtirish, ritm, ohang, nutq, muloqot, flomester, ertak, she'r, qo'shiq.

Keywords

music, integration, emotional, dramatization, rhythm, melody, speech, communication, felt-tip pen, fairy tale, poem, song,

Ключевые слова

музыка, интеграция, эмоциональный, драматизация, ритм, мелодия, речь, коммуникация, фломастер, сказка, стихотворение, песня,

Musiqa inson hayotida juda muhim ahamiyatga ega bo'lib, bolalarning ham estetik, ham ruhan, ham jismonan rivojlanishiga juda katta ta'sir ko'rsatadi. Integralashgan musiqa mashg'ulotlarida fanlararo aloqalardan maqsadli foydalanish bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda ulkan imkoniyatlar yaratadi. Yana shuni ta'kidlash kerakki, dunyo ta'lim-tarbiya amaliyotida integrallashgan mashg'ulotlarda fanlararo aloqalardan maqsadli foydalanish juda keng yoyilgan. Tabiiy tarzda har bir pedagog o'z xususiy metodikasini ishlab chiqish asnosida integrallashgan mashg'ulotlarga kichik bo'lsa

ham qandaydir yangilik kiritishga harakat qiladi. Integrallashgan mashg'ulotlarda bolalarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish va o'stirishda quyidagi vositalardan foydalanish tavsiya etiladi:

Integrallashgan faoliyatlar maktabgacha ta'lim muassasalarida bola ijodiy qobiliyatlarini o'stirishga qaratilgan zamonaviy ta'lim-tarbiyaning o'ta muhim va istiqbolli metodologik yo'nalishlaridan biri sanaladi. Integrallashgan mashg'ulotlarning bosh maqsadi rang-barang san'at turlari vositasida bola ongi va shu urida dunyoning go'zal va betakror yaxlit obrazini shakllantirish bilan belgilanadi. Yuksak ijodiy natija beradigan integrallashgan musiqa faoliyatlarini o'tkazish ularni samarali qo'llash uchun quyidagi vositalardan maqsadli foydalanishni tashkil qila bilish talab qilinadi.

Turli yosh guruhlarida tashkil qilinadigan integrallashgan mashg'ulotlarda amalga oshiriladigan ijodiy faoliyat turlari bolalarning psixologik, yosh va fiziologik xususiyatlarini to'la mos bo'lishi inobatga olinishi o'ta muhim. Masalan, kichik yoshdagi bolalar bilan o'tkazadigan integrallashgan mashg'ulotlarimda quyidagi faoliyat turlaridan kompleks tarzda qo'llashda:

nutq o'stirish - ertak, she'r, qo'shiq

jismoniy tarbiya-musiqiy - ritmik harakatlar, mashqlar

O'rta yoshdagi MTM guruhlarida e'tirof etilayotgan talablar musiqa ham teatrlashtirish hisobiga yanada boyitiladi:

- musiqa - ohang, ritm, uyg'unlik -garmoniya, dinamika, intonasiya
- teatrlashtirish -dramalashtirishning ifodali vositalari: harakatlar, jestlar, imo-
ishoralar, ovoz, intonasiya, holatlar;

Katta yoshdagi MTM guruhlarida o'tkazadigan integrallashgan mashg'ulotlarimda e'tirof etilayotgan talablar musiqa, tasviriy san'at, nutq o'stirish, jismoniy tarbiya hamda teatrlashtirish vositalaridan foydalaniladi. Integrallashgan mashg'ulotlarni katta guruhlarda amalga oshirishda «Moychechak» metodini qo'llashni tavsiya qilaman. Bu metodni men bolalarni o'zbek milliy cholg'ularida ixro etishda individual tarzda talqin qilaman. masalan, moychechak gulining har bir yaprog'i bilan biror o'zbek milliy cholg'usini belgilayman. Yaproqlardan birini tanlagan bola belgilangan xalq cholg'uning nomi, uning o'ziga xos xususiyatlari haqida ma'lumot berish bilan birga o'sha cholg'uda ijro mahoratini ham namoyish etishga, ya'ni uni chalishga harakat qiladi.

Tayyorlov guruhlarida sanab o'tilgan faoliyatlarning barchasidan to'laqonli foydalaniladi, masalan, «Flomasterlar» metodiga murojat qilamiz. MTMda bolalari musiqa eshitish asnosida qo'llaridagi flomasterlari bilan doska yoki daftarlarida musiqa xarakteriga mos tuyg'ularini ranglar vositasida ifodalashga harakat qiladilar. Bunda mayin va mahzun ohanglarni to'lqinli chiziqlar, o'ynoqi ritmlarni

esa qisqa yoki uzun to'g'ri chiziqlar bilan chizishadi, shuningdek, jamoaviy tarzda musiqa xarakteriga mos ertak aytishlari, qo'shiq kuylashlari hamda turli jismoniy mashqlarni bajarishlari mumkin bo'ladi. «Flomasterlar» metodi bolalarning tassavur va obrazli tafakkurlarini rivojlantirishda katta samara beradi.

Maktabgacha ta'lim muassasasi barcha yosh guruhlaridagi integrasilashgan mashg'ulotlar samarali hisoblanadi va yuqori natijalar beradi hamda bolalarning mahsuldor faoliyatini ta'minlashga xizmat qiladi. Ular yordamida maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar musiqiy-ijodiy qobiliyatlarini o'stirish bilan bog'liq quyidagi vazifalar ijobiy yoki samarali hal etiladi:

1. Musiqani tushunish-anglash, ritmni his qilish qobiliyatlarini rivojlantirish, atrofdagi hodisalar mohiyatini teran idrok etish, go'zal tasavvurlarni tuyishlarini ta'minlash orqali bolaning musiqaga bo'lgan qiziqishini o'stirish.

2. Emosional hozirjavoblik va harakatlar ifodaliligini o'stirish.

3. Bolalarga mos ijodiy faoliyat turlarida ularning ijodiy faolligini rivojlantirish: ijro orqali obrazlar xarakterini yaratib bera olish; o'zlashtirgan raqs harakatlarini ifodalay bilish, o'zi mutaql tarzda yangi harakatlar uyg'unligini kashf etish, kichik hajmdagi qo'shiq yoki naqoratlarni improvizasiya qilish.

4. Mustaqilligini shakllantirish, tashabbuskorlik, kundalik hayotlarida o'zlashtirilgan ko'nikmalarini amaliyotda qo'llash, kuy ijro etish, raqsga tushish, hisoblash va ijodiy tafakkur yuritish.

Integrallashgan jarayon shakllari pedagog, tarbiyalanuvchilar hamda otalar o'zaro yangi munosabatlari va vazifalarida aks etadigan yakuniy mahsulot bilan xarakterlanadi. MTMdagi bunday integrativ shakllar sifatida hamkorlikdagi ijodiy loyihalar, eksperimentlar, ekskursiyalar, syujetli-rolli o'yinlarni sanab o'tish joiz. Ularni amalga oshirish bir qator muammolarni hal qilish g'oyasini ilgari suradi:

- uzluksiz ta'lim tizimidagi barcha umumiy o'rta ta'lim maktab o'qituvchilari ishtirok etishi mumkin bo'lgan hamkorlikdagi innovasion ijodiy loyihalarni ishlab chiqish;

- metodik qo'llanmalar va yo'riqnomalar majmuasini ishlab chiqish;

- yetakchi mutaxassislarining o'zaro tajriba almashishlarini tashkil qilish.

Musiqa ta'limida tashkil etilgan integrallashgan mashg'ulotlar bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ularni samarali tashkil qilish esa ko'p jihatdan maktagacha ta'lim jarayonida ishtirok etadigan pedagog, musiqa rahbarining bilimi, tajribasi, talanti, jonbozligi, tashabbuskorligi, qobiliyati va bolajonligiga bog'liq.

Integrallashtirilgan mashg'ulotlarda musiqali didaktik o'yin psixologiyasi

Musika psixologiyasi psixologiya yo'riqlariga asoslanarkan, bu tarmoq bolalarning tabiiy xususiyatlarini, qobiliyatlarini to'g'ri yo'naltiruvchi va musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishga imkon beruvchi musika pedagogikasiga uzviy bog'liqdir. Musiqani eshitish qobiliyati, musiqiy xotira, ritmni aniqlash, tekshirish kabi an'anaviy usullar bilan bir qatorda musika psixologiyasida musiqiy zehn, musiqiy iste'dod, qobiliyatlarni aniqlash, asarlarni o'rganish va ular ustida ishlash, konsertlarda chiqish uchun tayyorgarlik ko'rish, bolalar va konsert jamoasi bilan o'zaro munosabatlar bolalar bilan ishlashning aniq usullarini topishga yordam beradi.

Shu bilan birga o'yinli texnologiyalardan foydalanishda bir qator psixologik xususiyatlar ham namoyon bo'ladiki, buning oqibatida har bir bola o'zining shaxsiy imkoniyatlarini namoyish eta oladi.

Ijtimoiy xayotda o'zi egallagan o'rinni barqarorlashtiradi. O'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini hosil qiladi. O'yinli texnologiyalar nafaqat nazariy bilimlarini mustahkamlash, ularning amaliy ko'nikma va malakalarga aylanishni ta'minlabgina qolmay, balki bolalarda muayyan ahloqiy, irodaviy sifatlarini ham tarbiyalashga yordam beradi.

Pedagog va psixolog olimlar D.N.Uznadze, L.S.Vigotskiy, A.N.Leontyev, S.A.Shmokov, G.K.Selevko, P.Ya.Galperin, I.Olloyorov, A.Verbiskiy va boshqalar o'yinlarga asoslanuvchi faoliyatning mohiyati, ularning o'ziga xos xususiyatlarini, imkoniyatlari borasida tadqiqot ishlarini olib borganlar.

Ayni vaqtda biz bu borada zarur nazariy va amaliy ma'lumotlarga egamiz. O'yinlarni tashkil etishda quyidagi maqsadlar ko'zda tutiladi.

1. Ta'limiy (didaktik) maqsad.
2. Tarbiyaviy maqsad
3. Faoliyatni rivojlantirishga yo'naltiruvchi maqsad
4. Ijtimoiy maqsad

Xulosa qilib aytganda musika psixologiyasi – psixologiyaning shunday sohasiki, bolalarning paypaslab sezish, musiqani musiqaviy eshitish qobiliyati eshitish sezgisining chegaralari, musiqaning lad, ritmikasini xis qilish, sozni taktil anglashi, yodda saqlashi, ijro etilishi va undan baxramand bo'lish kabi masalani qamrab oladi. Bolalarning musiqiy iste'dodi va zakovati o'zining cheksiz imkoniyatlari, mo'jizaviy tabiati bilan bizni xayratga soladi va maftun etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.:

1. Sharipova G. Musika o'qitish metodikasi. Ma'ruzalar. T., TDPU, 2006.
2. Akbarov I. Musika lug'ati. T.Oqituvchi 1997 y.

3. Hasanboev J.Yu. Pedagogika nazariyasi. Ma'ruza matni. T. 2002 y.
4. Sharipova G.. Musiq va uni o'qitish metodikasi (metodik qo'llanma). Toshkent - 2006.
5. Akbarov I. Musiq lug'ati. Toshkent - 1997.
6. Ismailov, T. K. (2021). THE IMPORTANCE OF RUSSIAN CLASSICAL COMPOSERS IN CLASSES OF MUSIC CULTURE. Экономикаи социум, (1-1), 93-95.
7. Kh, I. T. (2021). Musical currents and the formation of Russian classical music. Вестник магистратуры, (5-1 (116)), 7-8.